

Ayşe Afet İnan (1908-1985)

Afet İnan 30 Ekim 1908 tarihinde dünyaya gelmiştir. Afet İnan'ın babası İsmail Hakkı Bey'dir. İsmail Hakkı Bey, İstanbul Halkalı Yüksek Ziraat Mektebi'nden mezun olmuş ve Osmanlı Devleti'nin sınırları içerisinde Pomakların yaşadığı Ropcoz adı verilen küçük kasabaya fen memuru olarak atanmıştır. İnan'ın büyük dedesi Kunduracı Mustafa Ağa, büyükannesi Zülfü Molla'dır. Zülfü Molla, büyük çocuğu Sadık'ı Doyran Müderrisi Emrullah Efendi'nin kızı Ayşe ile evlendirmiş ve bu evlilikten Şehzane adında bir çocuk dünyaya gelmişse de Sadık, genç yaşta bağırsak hastalığından ölmüştü. Bu durum üzerine Ayşe surre eminliğinde bulunmuş ve posta müdürlüğü yapmış olan Kesendireli Hüsamettin Efendi ile evlendirilmiştir. Hüsamettin Efendi'nin hem Ayşe hem de Şehzane'nin hayat tarzı üzerinde büyük bir etkisi olmuştur. İnan'ın annesi olan Şehzane, Makedonya sınırları içinde yer alan Doyran'dan farklı olarak kıyı kenti Kesendire'de okula gitmiş, farklı kültürlerle tanışma fırsatı yakalamıştır. Şehzane, 1905 yılında Halkalı Yüksek Ziraat Mektebi'ni bitirmiş, ardından Kesendire'ye orman fen memuru olarak atanan İsmail Hakkı Bey ile evlenmiştir. Afet'ten sonra 1912 yılında da Vodina'da erkek kardeşi Ahmet Reşat doğmuştur. Aynı sene Balkan Savaşı'nın patlak vermesiyle birlikte ailesi Anadolu'ya göç ederek İstanbul'da bir akrabalarının evinde ikamet etmişlerdir.

Kaynak: Taha Toros Arşivi,
TT 516988

İnan, ilkokula 4 Mart 1913'te Adapazarı'nda başlamıştır. Daha sonra babasının tayini nedeniyle önce Ankara, ardından Eskişehir'in Mihaliççik kasabasına yerleşerek burada birinci ve ikinci sınıfı okumuştur. Cami avlusu içinde yer alan mahalle okuluna erkek kardeşi Ahmet Reşat ile giden Afet, bu okuldan fazla bir şey öğrenememişti. 15 Mayıs 1915'te annesi veremden ölünce iki kardeş öksüz kalmış, sürgünler ve savaşa tanıklıklar da ruh hâllerinde derin izler bırakmıştı. Babası, anneannesi ve tanıdıkları ona bu acıyı unutturmak için çok çaba göstermiş ve Afet'i kır gezilerine çıkararak avutmaya çalışmışlardı. Afet İnan daha sonra *"Mihaliççik sanki bizim ailenin ikinci doğum yeri olmuştur. Bütün yerlilerle dost olan aile büyüklerimiz, burada muhacirliklerini unutmuş gibi idiler"* diyerek yıllar sonra, ölen anneannesi anısına buraya bir kütüphane yaptırmıştır. Babasının 1916 yılında orman müfettişi olarak Ankara'ya atanmasıyla tekrar Ankara'ya dönmüşler, Efi mahallesinde belediyenin yanında bir çıkmaz sokakta oturmuşlardı. Ravza-i Nisvan adını taşıyan bir okula gitmeye başlayan İnan, daha çocukluk yıllarında ikinci bir savaşa, yani I. Cihan Harbi'ne tanık olmuş ve 1917'de işgal sırasında Biga'ya yerleşip 1920 yılında altı yıllık ilkokul öğrenimini tamamlamıştı. İlkokuldan verilen belgede *"Birinci olarak terfi etmiştir"* yazmaktaydı. Öğrenim yaşantısında babası ve büyükannesinin büyük etkisi olmuştu.

İnan'ın tarihe olan merakı çocukluk dönemine kadar gitmekteydi. Biga'dan önce Alanya'ya, kısa süre sonra da Elmalı'ya geçmişlerdi. Savaş yıllarında bulabildiği kitapları okumuş ve aile dostları Arif Hoca'dan özel dersler almıştı. Babasının kendisine getirdiği Fransızca bir atlas üzerinden Latin harflerini öğrenmeye ve okumaya başlamıştı. Elmalı'da öğretmenlik sınavına girmiş ve sınavı kazanmıştı. Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasının ardından Söke'ye gitmişler, burada fazla kalmayarak Bursa'ya geçmişlerdi. İnan, burada okula devam etmek için girmiş olduğu sınavı kazanarak Kız İlk Öğretmen Okulu'nun üçüncü sınıfına kaydolmuştu. İnan, dördüncü sınıfa geçince babasının tayini

önce İnegöl, sonra da Sinop'a çıkmış; bunun üzerine son iki yılını aynı okulda yatılı olarak geçirmişti. Hafta sonları babasının akrabalarında kalmış, onun gönderdiği harçlıklar ile kitap alarak yoğun bir şekilde okumayı sürdürmüştü. Bu bağlamda sürekli yapılan yer değişiklikleri ve yaşanan savaşlar onları olumsuz etkilemenin yanı sıra yurdun dört bir tarafını tanıma ve çeşitli kültürleri edinme imkânına erişmişlerdi.

24 Temmuz 1923 tarihinde **Lozan Konferansı**'nın başarı ile sonuçlanmasının ardından İnan'ın tek hedefi Lozan'da öğrenim görmek olmuştu. İnan, Osmanlı Devleti'nin çöküş döneminde modern dünyanın dili olan Fransızca'yı öğrenmek istiyordu. Bursa Kız Öğretmen Okulu'nu 1925 yılında bitirdikten sonra İzmir'deki Redd-i İlhak İlkokulu'na öğretmen olarak atanmıştı. Aradan üç hafta geçtikten sonra 11 Ekim 1925 tarihinde **Mustafa Kemal Paşa**'nın İzmir'e geleceğini öğrenmişti. Paşa, İnan'ın Okulu tarafından onuruna verilen çay partisine katılmıştı.

Afet İnan'ın Mustafa Kemal Paşa ile tanıştığı bu süreçte İnan henüz 17 yaşındaydı. İnan, Mustafa Kemal Paşa'nın sağında yer alan **Kazım Özalp** ile görüşmesinde İnan'ın Özalp'ın "*Nerelisin?*" sorusuna verdiği cevap Paşa'nın ilgisini çekmişti, zira Makedonyalı idi. İnan'ın, annesinin Selanik'in Doyran kasabasından olduğunu öğrenince kendisiyle ilgilenmeye başlamıştı. İnan'ın küçük yaşlardan beri yabancı dil öğrenmeye merakı vardı. Paşa'nın eğitim-öğretime ne kadar önem verdiğini biliyor ve kendisine açılmak istiyordu. Henüz üç haftalık öğretmen iken dahi öğrenimini sürdürmek ve yabancı dil öğrenmek istiyordu. Tek isteği Avrupa'da tahsiline devam etmektir. Bu arzusunu öğretmen okulundan çıkacağı sırada bir okul vazifesinde canlandırmıştı. Atatürk, müsamere gecesi öğrendiği bu arzu ile ilgilenmiş, okul ziyaretinin ertesi günü İnan'ın İzmir'de Orman Kontrol Memuru olan babası Hakkı Efendi ile tanışmış ve tayinini Ankara'ya çıkartmıştı. Mustafa Kemal Paşa, Afet'in bir süre öğretmenlik yapıp daha sonra Paris'e gitmesini istiyordu. Afet'e babasına gönderilmek üzere bir mektup yazdırmış, bu mektubu **Fahrettin Paşa**'ya da okumuştur. Mektupta babasının isteği doğrultusunda hareket edeceğini ve İzmir'de kendisine bir ev alınacağını, artık tamamı ile Atatürk'ün manevi kızı olduğunu yazmıştı. Mustafa Kemal Paşa'nın bu tarihten itibaren İnan'ın hayatında önemli bir etkisi olmuş, öğrenim ve çalışmalarını onun gözetiminde sürdürmüştür. Nitekim Paşa'yla Ankara'ya geldikten hemen sonra bir okula tayin edilse de dil öğrenimi için iki yıllığına İsviçre'nin Lozan şehrine gönderilmiş, 1925-1927 yılları arasında Rochment Yatılı Okulu'nda öğrenimini tamamlamıştır.

Afet İnan, Türkiye'ye döndükten sonra Notre Dame de Sion Fransız Kız Lisesi'nde 1927-1929 yılları arasında yatılı olarak öğrenimini sürdürmüştü. Mustafa Kemal Paşa'nın çocukluk arkadaşı ve en yakın dostlarından biri olan Asaf (İlbay) Bey, o dönemlerde İnan'ın Köşk'e geçmesinde bir nebze de olsa önemli rol oynamıştır. Öğrenimini sürdürdüğü Fransız mektebi kendisinin tarihçi olmasında büyük bir rol oynamıştı. Zira o dönemde İstanbul'da gördüğü birçok Türk mimarisinden ve medeniyetinden Fransız tarihinde bahsedilmemişti. Coğrafya kitabında Türkler hakkında "barbar" kelimesi kullanılmış, Türklerin ikinci derece "secondaire" bir ırk olduğundan bahsedilmiş, bu durum İnan'da büyük üzüntüye neden olmuştu. Derhâl Notre Dame De Sion'daki öğretmenine "*Ne münasebet! Biz böyle değiliz! Niçin ikinci derecede bir ırk olalım?*" dediğinde, hocasının bunun umumi bir kanaat olduğunu ifade etmesi çok gücüne gitmişti. O sırada Prof. E. Pittard'ın "İrklar ve Tarih (Les Races et l' Historie, Paris: 1924)" adlı kitabından edindiği bilgilerle coğrafya kitabında yazılanlar uymuyordu. İnan, bu kitabı Paşa'ya vermişti. Paşa, kitabı aldıktan sonra konu üzerine meşgul olmuş çevresindeki tarihçilerle hareket edip yeni kitaplar getirmeye başlamıştı. İnan da bu konu için hazırlıklar yapmaya başlamış, İstanbul'da iken "Evolution de l' Hummanite" serisini alarak "Türklerin cihan tarihinde en eski çağlardan beri hakiki yeri nedir?" ve "Medeniyette hizmetleri neler olmuştur?" sorularına yanıt aramaya başlamıştı. Bunlar üzerine uğraşırken, sınavdan geçerek öğretmenliğe ve **Ankara Musiki Muallim Mektebi**'nde Tarih ve Yurt Bilgisi derslerini vermeye başlamıştır. İnan, bu dönemde "Askerlik Vazifesi", "İntihap", "Vergi Bilgisi", adlı kitapları da

kaleme almıştır.

Afet İnan, “**Medeni Bilgiler**” kitabını yazarken hayatı boyunca uğraşacağı bir konuya vesile olmuştu. 1930 yılının Mart ayında iki aylık öğretmenken, geçmiş deneyimlerinden hareket ederek, bilginin uygulamaya geçmesi için kız ve erkek talebelerle Belediye Kanunu’nun uygulanması yönünde etkinlik yapmıştı. Belediye Kanunu’nu okumuş öğrencilere de buna göre bir seçim tecrübesi yaşatmak istemişti. Her sınıf hazırlanmış ve seçim yapılmış, Belediye Başkanı da o zamanki kanuna göre bir kız olmuştu. Fakat Selahattin adındaki bir öğrencinin elinde bir kâğıtla “*Efendim, siz, bize yanlış bir şey yaptırınız! Çünkü Kanun, kadınlara rey verme hakkını vermiyor! Bu hak yalnız erkeklere ait!*” diyerek itirazda bulunması üzerine; İnan, ağlayarak Mustafa Kemal Paşa’nın yanına gitmişti. Yanında Dâhiliye Vekili **Şükrü Kaya** da vardı. Paşa, konu üzerinde çalışmasını başka ülkelerdeki uygulamaları incelemesini istemişti. Ayrıca Çankaya Köşkü’ne devlet adamlarından, Hukuk Mektebi hocalarından konu üzerine konuşacak kişileri davet etmişti. Daha önce 25 Mart 1929 tarihinde TBMM tutanaklarında yer alan Belediye Kanun Layihası’nda kadınlara yönelik bir seçim hakkı yer almamıştı. Ancak bir yıl sonra, İstanbul Mebusu Süreyya Paşa’nın Belediye Kanunu Layihası’nın tadili hakkındaki 20 Mart 1930 tarihli önerisinin görüşülmesi için Meclis’te ivedilik kararı alınmıştı. Nihayetinde tartışmalar sonrası, Türk kadınının belediye seçimlerinde seçme hakkı 3 Nisan 1930 tarihinde kabul edilmiş oldu. Yine aynı tarihte Afet İnan, **Halk Fırkası**’na ilk kadın aza olarak kabul edilmişti. İnan, **Türk Ocağı**’nda kadınların intihap haklarına dair bir konferans vermişti. Konferansı Mustafa Kemal Paşa da yakından takip etmiştir.

Afet İnan, yazdığı yazılar, yayımladığı eserler ve katıldığı konferanslarda Türk kadınının hakları, siyasal yaşamdaki yeri, eğitimi ve sosyal urumu gibi konulara bilhassa geniş yer vermiştir. Bu çalışmalardan biri 3 Nisan 1930 tarihinde Ankara’da belediye kanununda Türk kadınına seçme ve seçilme hakkının verilmesi hakkındaki konferansdır. Atatürk’ün Türk kadınının haklarını kazandırılmasındaki çabasını öğretmiştir. Bu konuda “Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak ve Görevleri” isimli eserini yayımlatmıştır. Ayrıca 28 Mayıs 1953’te merkezi Kopenhag’da olan Beynelmille Kadınlar Alyansı’nın kongresine Ankara Üniversitesi’nin profesörü olarak 12 yaşındaki kızı ile birlikte katılmıştır. Aynı konferansta, Kadınlar Alyansı’nın idare heyetine üç sene için seçilmiştir. İnan, kadın konusunda özellikle kadının eğitimi konusunda sadece kentlerde değil, eğitim işlerinin kırsalda yaşayan kadın için de gereğini vurgulamıştır. Köylü halkın ve kadının eğitilmesi için gerekli adımların atılmasını savunmuştur. Türk kadınının eğitime değer verdiğini bilmektedir.

12 Mart 1931 tarihinde Türk Ocakları kapatılmış, fakat Mustafa Kemal Paşa’nın direktifi üzerine aynı kurucu üyelerle 15 Nisan 1931 tarihinde “Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti” adı altında faaliyet göstermesi istenmişti. Ankara **Halkevi**’nin üst katında yer alan Cemiyet yaz aylarında İstanbul Dolmabahçe Sarayı’nın giriş katında çalışmalarını sürdürüyordu. İnan, Cemiyet’in bir üyesi olarak yoğun bir çalışma faaliyeti içerisine girmişti. Atatürk’ün başkanlığında toplanan tarih çalışmalarına katılarak pek çok kişiyle tanışma imkânına sahip olmuş, bir yandan da Ankara Kız Lisesi’nde öğretmenliğe devam etmişti. Yalova’da Atatürk’ün isteğiyle Türk Tarih Tezine temel teşkil edecek olan, orta ve lise dereceli okullar için hazırlanmış “Türk Tarihinin Ana Hatları” adlı kitabın yazarları arasında yer almıştı. 1931’de tarih çalışmaları devam ederken, bir gün Çankaya Köşkü’ne gitmişti. Eski köşkün kütüphanesinde Atatürk’ün böbrek tedavisi için gittiği ve Viyana’da “Geçen Günlerim” başlığı altında, 30 Haziran 1918’den 28 Temmuz 1918 tarihine kadar tutmuş olduğu not defterini bulup okumuştur. Bu defteri Atatürk’e gösterdiğinde çok uygulanmış ve ilerde yayınlanması üzerine bazı açıklamalar yaparak kendisine emanet etmişti.

2-11 Temmuz 1932 tarihlerinde Atatürk’ün gözetiminde yabancı bilim adamlarının davetiyle Ankara’da gerçekleşen Birinci Türk Tarih Kongresine, Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti Azası Muallim Afet Hanım, “Orta Kurun Tarihine Umumi Bir

Bakış” adlı bir bildiriyi üç oturumda tebliğ etmişti. 24 yaşındaki Afet Hanım’a bu tebliği Atatürk vermiş ve kendisi bu şekilde **Dr. Reşit Galip** ile birlikte en uzun tebliğ sunanlardan biri olmuştu. Sunumunda tarihi başlangıç olarak IV. asrın ortalarına doğru Roma İmparatorluğu’nun haricindeki gelişmeleri ele aldığını ifade etmiş ve İslam coğrafyasına da değinmişti.

11 Temmuz 1932 gecesinde Gazi Mustafa Kemal; Afet İnan, **Yusuf Akçura**, **Hikmet Bayur** ve **Samih Rifat**’ın bulunduğu bir toplantıda, onlara “*Dil işlerini görüşme zamanı gelmiştir, ne dersiniz?*” diye sorar ve buna kendisi şu cevabı verir: “*Türk Dili Tetkik Cemiyeti’ni kurmalıyız*”. Aynı gece cemiyetin tüzüğü hazırlanır. Başkanlığa Samih Rifat ve Genel Sekreterliğe Ruşen Eşref seçilerek Dâhiliye Vekâletine verilen dilekçe ile Türk Dili Tetkik Cemiyeti kurulmuştur.

1935 yılında **Türk Tarih Kurumu**nun ilk başkanı olan Yusuf Akçura’nın yönetiminde asbaşkanlığa seçilmiş, kendisine Türk tarihinin araştırılmasında önemli görevler verilmişti. Bu bağlamda Atatürk’ün öncülüğünde başlatılan tarih çalışmalarına yön vermek üzere Florya’da toplanılmıştı. İnan, kurumun tüzüğüne ülkede arkeolojik kazıların yapılması ve bunların raporlandırılması hususunun eklenmesini istemişti. İnan, medeniyetlerin beşiği olan Anadolu’da bu tür kazıların yapılmasının Türk tarihine büyük katkılar sağlayacağına ve ilerisi için ümit kaynağı olacağına inanmaktaydı.

İnan, TBMM’nin 14 Haziran 1935’te çıkardığı 2795 sayılı yasayla kurulan Ankara Üniversitesinin ilk fakültesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde Kültür Bakanlığınca önerilen öğretim görevliliğini, ancak yüksek lisans ve doktora eğitimi aldıktan sonra kabul edeceğini bildirmişti. Bunun üzerine, 14 Ekim 1935 tarihli ve 40390 sayılı yazı ile İsviçre’de bulunan Cenevre Üniversitesi Yakınçağ ve Modern Tarih Bölümüne, Antropolog Eugene Pittard’ın yanına gönderilmişti. Atatürk’ün İnan’ı Pittard’ın yanına göndermesi tesadüfi olmamıştır. Zira kendisinin Türkiye’ye her geldiğinde Atatürk’ün yanına uğradığı bilinmektedir. İnan, 3 Kasım 1935 tarihinde Cenevre’ye gelir gelmez derslere başladığını ve Pittard’ın dersini aslında bir sonraki yıla ait olmasına rağmen isteği üzerine aldığını, Atatürk’e yazdığı mektupta bildirmişti. Ayrıca İnan, Cenevre’deyken başta Atatürk olmak üzere devlet erkânı ile mektuplaşmıştır. Bu mektuplar Atatürk’ün ruh halini ve dönemin siyasî havasını vermesi bakımından önemlidir. İnan daha sonra bu yazışmaları “Atatürk’ten Mektuplar” adlı eserinde bir araya getirmiştir.

İnan, yurda döndükten sonra, 9 Ocak 1936 tarihinde Atatürk’ün huzuru ile açılan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde “Tarihe Giriş” adlı ilk dersini vermiştir. İnan, Cenevre’ye döner dönmez tarih çalışmalarına ara vermeden devam etmişti. Ders verenler arasında İsviçreli profesörlerin yanı sıra, Fransız ve Belçikalı olanlar da vardı. Profesörlerin genel tarih içinde dahi Türklerden barbar olarak bahsetmesi İnan’ı üzmüş ve Türk tarihini aydınlatma azmini artırmıştı. İnan, hocalarına sürekli itirazlarda bulunsa da hocaları, “*Elimizde tarihi belgeler olmadığı ve yayınlarda bulunmadığı için bilmiyoruz*” demektedir. Cenevre’de Tarih ve Arkeoloji Cemiyeti’ne üye olarak kabul edilen İnan, buradaki konferans ve toplantıları takip etmişti. Ankara’dan temin ettiği belgelerle Türklerin tarihe olan hizmetlerinin bazılarını seminerlerde, bazılarını ise konferanslarda ele almıştı. Bunlardan biri de 1929 yılında Topkapı Sarayı’nın müzeye dönüştürülmesi sırasında bulunan Piri Reis Haritası ile ilgiliydi. Atatürk, o yıllarda Piri Reis’e büyük bir ilgi duymuştu. İnan’ın haritanın yeni baskısını tanıtarak Türk medeniyetinden örnekler vermesi, Cenevreli profesörleri şaşkına düşürmüştü. Türk kültürünü ve tarih tezini yurt dışında tanıtan İnan, 30 Ocak 1936 tarihinde “Lindipendance Turque et le Traite de Lausanne” yani “Türk İstiklali ve Lozan Muahedesi” adlı konferansı harita üzerinde ele alarak öğrencilerin ve akademisyenlerin ilgisini çekmiştir. Tarih çalışmalarını sürdürürken, bir yandan da Türkiye’de dil alanında yapılan çalışmaları da takip etmekteydi. Zira Dolmabahçe Sarayı’nda 24-31 Ağustos 1936 tarihlerinde yapılan Üçüncü Dil Kurultayı’na iştirak ederek yurtdışından gelen misafirleri ağırlamanın yanı sıra, dil hakkındaki gelişmeleri de yakından

takip etmişti. 1936 yılı ortalarında, Türk dış politikasında Hatay meselesi gündemdeyken, Atatürk'ün Hatay'ın Türkiye'ye ilthakı için ne kadar azimkâr davrandığına şahit olmuştu. Nitekim kendisine "Alacağız orasını" dediğini ve konuyla ilgili mektuplar yolladığını anılarında dile getirmişti.

İnan, 1937 yılının Haziran ayında Cenevre Üniversitesi'nde Pittard'dan aldığı derslerin de etkisiyle, ırk üzerindeki düşüncelerini uygulamaya geçirmek istemiş; Türkiye'nin büyük bir kısmında antropolojik bir anket yapma arzusunu Atatürk'e bildirmişti. İlk çalışmasını 200 kadın üzerine Ankara ve civarında yapmıştı. Anketin organizasyonunu Sıhhiye Vekâleti üstlenmiş, Dr. Refik Saydam konuyla ilgilenmiş, İstatistik Umum Müdürü Celal Aybar, Tarih Fakültesi Antropoloji Profesörü ve İnan fişleri tasnif etmişti. Anketi yürütecek genç doktorlar, Türkiye'nin ilk antropoloğu Şevket Aziz Kansu tarafından antropolojik yöntemler konusunda eğitilmişti. Elde edilen sonuçlar, Bükreş Antropoloji Kongresi'nde sunulmuştu. İnan, Türkiye coğrafyasını on ayrı bölgeye ayırarak bir doktor ve sağlık memuru ile toplam 64.000 insan kafatasını ölçmek üzere tetkik yapmıştı. Bunların 39.465'i erkek 20.263'ü kadın idi. Araştırma 19 Haziran'dan 31 Aralık 1937 tarihine kadar sürmüş, Başbakan Celal Bayar, Atatürk'ün emri üzerine gereken yardımı İstatistik Genel Müdürlüğü'ne yapmıştı. Anketin sonucu Türk Tarih Tezi'ni destekler niteliktedir. Buna göre Türklerin Orta Asya'dan diğer coğrafyaya medeniyeti götürdüğü, ırkı olarak Avrupa'dakilerle aynı özelliğe sahip olduğu, hatta Türkler aralarında dinarik tipte fertler olmakla beraber Avrupa'da, Homa-Alpinus adıyla anılan beyaz ırka mensup olduğu ortaya konulmuştur. İnan, kısa sürede toplanan bir milyonu aşkın antropolojik verinin Atatürk'ün desteği olmasaydı sağlanamayacağını minnetle ifade etmişti. İlâveten aksi hâlde Anadolu'da yaşamış halkların bilgisine ancak kısım kısım ulaşılacak ve bu da araştırmanın uzamasına neden olacaktı.

İnan, bir yandan yurt içi çalışmalarını da sürdürmüştür. 13 Ağustos 1937 tarihinde Türk Tarih Kurumu Asbaşkanı Afet İnan, iki hanım ve Bolu mebusu Cevat Abbas ile Ankara'dan Toros Ekspresi ile hareket ederek Yerköy'e uğramış, oradan da Yozgat'taki hafriyat alanlarını tetkik etmeye gitmiştir. 17 Ağustos'ta ise Alacahöyük'e uğramıştır. 21 Haziran 1937 tarihinde Kültür Bakanı **Hasan Rıza Soyak** ile yapmış olduğu görüşmenin genel içeriğini İnan'a göndermişti. Eylül'ün ikisinden beşine kadar toplanacak olan 3. Uluslararası Sosyoloji Kongresi'ne Cumhuriyet Hükûmeti adına Paris bölgesi Talebe Müfettişi Avni Başman'ın katıldığı "Les Equilibres Sociaux" başlıklı bir çalışmayı sunacağı bildirilmişti. Ayrıca İnan'ın "Anadolu Kadınlarının Antropolojik Vasıfları" hakkında verdiği konferansın Bükreş'teki Antropoloji ve Arkeoloji kongresinde tekrar ele alınmasının mutluluk verici olduğunu ve 1-8 Eylül günlerinde gerçekleşecek olan İstanbul'daki Tarih Kongresi'ne yetişmesi için kendisine ilk haftalarda söz hakkının verilmesini Büyükelçi Hamdullah Suphi'ye iletceklerini ifade etmişti. Son olarak da "La Turqie Kemalist" ile "Bellethen" den birer nüsha, "Geneve de Bibliotheque Publique et Universitaire" adına ve yalnız "**La Turque Kemaliste**"ten bir nüsha da Profesör M. Ch. Burky adresine gönderileceği dile getirilmişti.

20 Eylül 1937 tarihinde İkinci Türk Tarih Kongresi açılmıştı. Akşam gazetesi "Profesör Afet Türkiye'nin 12 yerinde yapılan kazıların neticelerini beynelmilel irfanın mümessillerine bildirdi" başlığı ile İnan'ın Anadolu haritası üzerinde Türkiye genelinde yapılan kazıları gösterdiği, Osmanlı döneminde bu tür çalışmaların az olduğu haberine yer vermişti. Ayrıca Türkiye genelinde Ahlatlıbel, Karalar, Göllüdağ, Alacahöyük, Trakya Höyükleri, Ankara Kalesi, Çankırıkapı, Etiyokuşu, Pazarlı, Kuştepe, İzmir, İstanbul'da kazılar yapıldığı ve bu kazıları tarih çağlarına ve kronolojiye göre tasnif ederek; Kalkolitik, Bakır, Eti, Firigya çağları üzerinde izahatlar yapıldığı ifade edilmişti. Afet, sözlerinin sonunda şu temenniye izhar etmiştir: "Ümidimiz odur ki buluşlarımızdaki etütler ve diğer yerlerde bulunanlarla olan mukayeseleri, umumi cihan kültür tarihini aydınlatmakta en büyük rol oynayacaktır".

Millî kimliğin inşasında Cumhuriyet kadınına sembolize eden İnan, çalışmaları boyunca, son günlerine kadar Atatürk'ten büyük destek görmüştü. Tabii ki bu destekler karşılıksız kalmamış; İnan, boş zamanlarında dahi kendisini tarih çalışmalarına adanmıştı. Çeşitli konferanslara giderek, Türklerin tarihteki yerini tarih öncesine kadar araştırarak elde ettiği bulguları, vesikalarla destekleyerek tarih yöntemine uygun olarak kamuoyuna sunmuştu. 1938 yılında tarih çalışmalarını sürdürürken, bir yanda da Atatürk'ün hastalığını Cenevre'den üzüntü içinde takip etmişti. 14 Nisan 1938 tarihli mektubunda Atatürk, İnan'a hastalığının ilerlediğini, hükümetin kendisini tedavi etmek için Dr. Fissenger'i getirttiğini, ayrıca ikamet için Saray karşısında demirlenmiş olan **Savarona**'yı tercih ettiğini yazmıştı.

İnan, çağdaş laik bir Cumhuriyet'in kuruluş sürecinde, siyasi, sosyal ve kültürel inkılapların gerçekleştirildiği ve yurt içi gezilerinin olduğu zamanlarda hep Atatürk'ün yanındaydı. Atatürk'ün, son günlerini geçirdiği Dolmabahçe Sarayı'nda Afet İnan, her gün gazeteleri okuyor, ülke ve dünyadaki gelişmeleri özetleyerek ona aktarıyordu. Daha önceleri Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Hasan Rıza Soyak'ın yaptığı bu işi, şimdi bir ömür kendisine arkadaşlık ettiği genç manevi kızı Afet yapıyordu. İnan, Atatürk'ün sağlığına kavuşması hayata dönmesi ve ayağa kalkması için okuduğu güzel öyküleri ve gezi anılarını anlatıyordu. Bunları da anlatırken Paşa'yı yormadan bölüm bölüm anlatmaya özen gösteriyor, yarım kalan kısımları daha sonra aktarıyordu. Atatürk'ün durumu gün geçtikçe kötüye gidiyordu. 5 Eylül 1938 tarihli vasiyetinde Atatürk, yaşadığı müddetçe Afet'e 800 lira verilmesini istemiştir. 16 Eylül 1938 tarihinde Kültür Bakanı Saffet Arıkan, İnan'a yolladığı telgrafta Ankara Dil ve Tarih Fakültesinde ders başına ücret almayı mı, yoksa fakülte kadrosuna ait maaşı mı tercih ettiğini sormuştur. Verdiği cevapta İnan, doktorasını bitirmeden görev almak istemediğini belirtmiştir. Ancak **Maarif Vekâletinin** 1 Ekim 1938 tarih ve 4/3663 sayılı teklifi ve Maliye Vekâletinin görüşü üzerine, **İcra Vekilleri** onayı ve Reis-i Cumhur Mustafa Kemal Atatürk'ün kararnamesi ile Ankara Tarih, Dil, Coğrafya Fakültesinde yeniden kurulan Türk Tarih Tezi kürsüsüne mesleki ihtisasına binaen, diğer memuriyetler için kazanılmış haklarına engel olmamak üzere 70 lira asli maaşla tayini gerçekleşecektir. İnan, Hatay meselesinin ortaya çıkış ve çözüm sürecine bizzat tanıklık etmiştir. Anılarında, 1938 yılının son aylarında meselenin sonuçlanma şeklinin Atatürk'te büyük sevinç yarattığını ifade etmiştir. Ayrıca Atatürk'ün, Büyük Millet Meclisi'nde söyleyeceği 'Cumhuriyet'in On Beşinci Yılına Açış Nutku' üzerinde çalıştığını, hükümetin hazırladığı notları okuduğunu ve onlara ilaveler yaptığını anlatmıştır.

Afet İnan, Atatürk'ün son günlerinde başucundan hiç ayrılmamıştır. 6 Kasım'da Atatürk yataktan son olarak kalktığında Afet Hanım ile yanında hizmet edenler onun ayağa kalkmasına yardım etmişlerdi. İnan, yaşadıklarını şöyle anlatmaktaydı: "...Nihayet 6 Kasım Pazar günü kendisine hatırını sorduğumda, kalkmak, yatağında doğrulmak istemişti. Yardım ettim. Daha iyisiniz, değil mi? Dedim. Zayıf omuzları çok hâlsiz idi. Yalnız elleri bu zafiyet içinde bozulmamıştı. Değişmeyen, gözlerindeki canlılık ve bakışı idi. Soruma, 'evet daha iyiyim ve iyi olacağım,' diye yanıt verdi ve yanında bulunanlarla beraber bana da elini uzatarak öptürdü. İşte bu elini öpmek, son olmuştu."

10 Kasım 1938 tarihinde Mustafa Kemal Atatürk geçirdiği ağır bir nöbetten sonra hayatını kaybetmiştir. Ardından Cumhurbaşkanlığına seçilen İsmet İnönü'ye 29 Kasım'da *"Onun yokluğundan duyduğum ızdıraba tahammül çok güç. Onun çizdiği yolda yürümeğe uğraşırken size sığıyorum. Rehberim olarak sizi tanıyacağım. Saygılarımın kabulünü dilerim."* şeklinde bir mektup göndermiştir. İnönü cevap olarak *"Atatürk'ün rehberliği devam ediyor gibi çalışacaksınız. Sizi korumak bana aziz ve sevgili Atatürk'ün kıymetli bir emanetidir."* ifadelerini kullanmıştır.

Atatürk'ün ölümü İnan'da büyük üzüntüye neden olmuş ve sonrası Paris'e giderek Sorbon Üniversitesi'ndeki çalışmalarını sürdürmüştür. Doktora sınavlarını başarıyla tamamlayan İnan'a 13 Temmuz 1939 tarihinde Türk Tarih

Kurumu Asbaşkanı İhsan Sungu, "Türk kadınına ve Türk ilim âlemine şeref veren bu büyük başarıdan dolayı samimi tebriklerimi arz ederim." diyerek kendisinin Türkiye'yi temsilen Cenevre'deki Maarif Kongresine Türkiye delegesi olarak tayin edildiğini bildirmiştir. İnan, 21 Temmuz 1939 tarihinde Türkiye tarihinin genel durumu ve antropolojik anketlere göre Türk milletinin, dünya milletleri arasındaki yerini bilimsel esaslara göre saptamak üzere tez konusunu almış ve nihayetinde " Türk Halkının ve Türk Tarihinin Antropolojik Karakteri Üzerine" adlı çalışması ile doktorasını tamamlayarak sosyoloji doktoru unvanını almıştır. İnan, Atatürk olmasaydı tezi yazamayacağını ifade etmiştir. Hocası ve Atatürk'ün arkadaşı Eugene Pittard da aynı kanıyı paylaşarak çalışmanın ön sözünde şunlara yer vermiştir. Edebi şefimizi şahsen tanımış, kendisiyle birçok defalar ilmi tartışmalar yapmış olan hocam Profesör Pittard, Atatürk'ün, prehistorya ve antropoloji araştırmalarına gösterdiği ilgiyi şöyle hatırlatır: 'Atatürk'ün Türk milleti menşeinin kabil olduğu kadar iyi tanımak hususundaki şiddetli arzusu, milletin Şefini, etnik ve ırki meselelerle alakadar olmağa süratle teşvik etti. Profesör Pittard, devamında der ki: Dünyanın başka bir tarafında her günkü çok ağır siyasi endişelerin yanı sıra, Atatürk kadar ateşin, onun kadar dinamik bir ilmi alaka besleyen bir devlet reisi daha var olup olmadığını ekseriye düşünürüm". Bu çalışma, İnan tarafından tez olarak Fransızca bastırılmıştır. Tez iki kez Fransızca ve bir kez Türkçe olarak yayımlandı. Kitabın Türkçesi, 1941 yılında Türk Tarih Kurumunun yayın kararı almasına rağmen savaş koşulları nedeniyle 198 sayfalık bu çalışma ancak 1947'de yayımlanabildi. Kitabın Fransızca ilk baskısında kapak başlığı şöyleydi: "L' Anatolie, le pays de la "race" turque- Recherches sur les caracteres anthropologiques des populations de la Turquie (Enquete sur 64.0000 individus) par Afet- Docteur en Sociologie- Preface de M. Eugene Pittard- Profeseur a l' Universite'de Geneve. İkinci baskısında evlendiği için Afet İnan diye geçiyordu. Aynı zamanda kimliği daha detaylı olarak şu şekilde verilmiştir: Cenevre Üniversitesi Sosyoloji Doktoru, Ankara Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Profesörü, Türk Tarih Kurumu Asbaşkanı. Altı yıl sonra Türk Tarih Kurumu tarafından Türkçe olarak basılan kitap, Fransızca olana göre biraz farklıydı. Türkçe baskısında başlık "Türkiye Halkının Antropolojik Karakterleri ve Türkiye Tarihi'ydi. Türk Irkının Vatanı Anadolu bu kez alt başlık olmuş ve parantez içinde 64.000 kişi üzerinde anket ifadesine yer verilmiştir. 1939'da Türkiye'ye geldikten sonra Ankara Kız Lisesi'nde ders vermeye başlamıştır. Ankara Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesine Eski Zaman Tarihi Doçent vekili olarak atanmıştır.

4 Temmuz 1940 tarihinde kadın hastalıkları ve doğum uzmanı olan Dr. Rifat İnan ile tanışan, Çankaya'da Cumhurbaşkanı **İnönü** tarafından nişan yüzükleri takılan çift evlenmiştir. Afet Hanımın Uzman olan soyadı İnan olmuştur. Çalışmalarına ara vermeden devam ederek 1942'de Doçentlik sınavını vermiştir. 8 yıl sonra yani 16 Haziran 1950 tarihinde Profesörlüğe atanmıştır. Atanma kararında şunlar yazmaktaydı : " 4936 sayılı Üniversiteler kanununun 28 inci maddesine göre Fakülte Profesörler Kurulunca seçilmiş ve Senatoca uygun görülmüş olan Ankara Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Eski Çağ Tarihi Profesörlüklerine Eski Çağ Tarihi Doçentlerinden Afet İnan'ın tayini tensip edilmiştir." 1953'te Kopenhag'daki toplantıya davet edilmiştir. Kopenhag'da merkezi olan Beynelmilel Kadınlar Alyansının idare heyetine Beynelmilel kongrece üç sene müddetle seçilmiştir. İnan, 1955'ten itibaren UNESCO, Türkiye Millî Komisyonu'nda Türk Tarih Kurumunu temsil etmiştir. İnan eşi Dr. Rifat İnan'ı 10 Ekim 1960 tarihinde bir trafik kazası sonucu kaybetmiş ve eşinin cenazesi Hacı Bayram Camisi'nden kaldırılarak aile kabristanına defnedilmiştir.

İnan, Atatürk'ün kaleme aldığı Nutuk'ta yer almayan Türk Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet tarihine ilişkin belgeleri toplatarak Atatürk'e ve Cumhuriyet rejimine olan hizmetini yerine getirmeye çalışmıştır. Bu bağlamda Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdürü olduğu yıllarda **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Tamim, Telgraflar ve Beyannameler** bir bütün halinde Enstitü tarafından yayınlanmıştır. Atatürk'ün arzuladığı ancak gerçekleştiremediği Türk büyüklerinden Mimar Sinan'ın, Fatih Sultan Mehmet'in ve Barbaros Hayrettin Paşa'nın abidesinin dikilmesi için üstün

bir çaba sarf etmiştir.

İnan, 1930 yılından beri kadının toplumsal ve kamu hayatında erkeklerle yan yana hatta ilerisinde olması için sözde ve pratikte bir çok girişimde bulunmuş ve bunu kendisine misyon edinmiştir. Nitekim 1962 yılında UNESCO için yazdığı ve kadın hakları ve ilkçağdan bu yana Türk kadını "The Emancipation of the Turkish Women" yani kadının özgürleşmesi adlı eseri buna örnektir. 1971'de Atatürk ilkelerini bilimsel bir temelde incelemek üzere Başbakanlığa bağlı bir Atatürk Akademisi kurulması istenmiş ve İnan, 1971-1973 yılları arasında bu kurumda görev almıştır. 1973 yılında, Atatürk'ten sonra İnönü'nün yolunda ilerleyeceğinin belirten ve ona duygu yüklü bir mektup yazan İnan, İsmet İnönü'nün ölümünün ardından ona ithafen Belleten'de "Bir Tarih Göçtü" adlı makale yazmıştır. 1973 yılında Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde "Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Kürsüsü" nün kurulmasına öncülük etmiştir. 1960-1977 yılları arasında Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdürlüğünü yapan İnan, 1977'de kendi isteğiyle emekliliğe ayrılmıştır. Ölünceye kadar akademik üretkenliğini sürdürerek milletine hizmet etmeyi bir misyon olarak üstlenmiştir. Zira ölümünden bir gün önce kızına Ajans Türk'ün çıkaracağı "Cumhurbaşkanlarımız" adlı kitabın ön sözüne ait müsveddeleri teslim etmiştir. Atatürk'ün her daim yanında olan dil, tarih, antropolojiden kadın haklarına kadar kalemi ve konferanslarıyla Türk modernleşmesine hizmet eden, Cumhuriyet ve Türk kadınının sembolü Afet İnan, 8 Haziran 1985 tarihinde geçirdiği ani kalp krizi sonucu Ankara'da vefat etmiştir. Cenazesi 9 Haziranda Maltepe Camisi'nden kaldırılarak Cebeci Mezarlığında toprağa verilmiştir.

İmparatorluğun çöküşü ve Cumhuriyet'e giden sürece tanıklık etmiş, aynı zamanda dönemin siyasal, ekonomik ve sosyo-kültürel dönüşümünü bizzat gözlemiş olan İnan, 77 yıllık ömrüne 87'den fazla eseri (kitap ve makale) sıgırdırıştır. İnan'ın kitaplarından bazıları şunlardır: Vatandaş için Medenî Bilgiler, Milliyet Matbaası, İstanbul 1930; Türkiye Halkının Antropolojik Karakterleri ve Türkiye Tarihi, TTK Basımevi, Ankara 1947; Atatürk Hakkında Konferanslar, Türk Devrim Konferansları, TTK Basımevi, Ankara 1946; Atatürk'ten Hatıralar TTK Basımevi, Ankara 1950; Atatürk'ü Anarken TTK Basımevi, Ankara 1955; Türk Amiralî Piri Reis'in Hayatı ve Eserleri, Piri Reis'in Amerika Haritası, (1513-1528), TTK Basımevi, Ankara 1954; Eski Mısır Tarih ve Medeniyeti, TTK Basımevi, Ankara 1956; Mimar Koca Sinan, Türkiye Emlâk Kredi Bankası, Ankara Güzel Sanatlar Matbaası, 1956; Herkesin Bir Dünyası Var, TTK Basımevi Ankara 1958; Atatürk Hakkında Hâtıralar ve Belgeler, Türkiye İş bankası Yayınları, Ankara 1959; Atatürk'ün Askerliğe Dair Eserleri, Doğu Ltd. Şirketi Matbaası, Ankara 1959; Tarih Üzerine İnceleme ve Makaleler, Akın Matbaası, Ankara 1960; Medenî Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazıları, TTK Basımevi, Ankara 1969; Atatürk'ten Yazdıklarım, Altınok Matbaası, Ankara 1969; Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi, Başbakanlık Basımevi, Ankara 1973; Cumhuriyetin 50. Yılı için Köylerimiz, TTK, Ankara 1978; **Atatürk'ün Karlsbad Hatıraları**, TTK, Ankara, 1983.

Olca ÖZKAYA-Volkan PAYASLI

KAYNAKÇA

Akşam, 15 Eylül 1937.

AYDEMİR, Şevket Süreyya, **İkinci Adam**, C I, İstanbul 1966.

AYDEMİR, Şevket Süreyya, **Tek Adam**, C 3, 3. Baskı, İstanbul 1969.

AYSAL, Necdet, "Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü'nün Tarihçesi ve Gelişimi," **Atatürk Yolu Dergisi**, S 33-34, S Kasım 2004.

BCA, 030.11.1, Yer no: 123.784.4.

BCA, 030.11.1, Yer no: 214.18.12.

BCA, 030.18.01.02, Yer no: 85.121.15.

BOLAT, Mahmut , “Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü’nün Kuruluş ve Misyonu”, **Atatürk Yolu Dergisi**, S 61, Güz 2017.

Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A-V- 2, D-79.39, F-43.2.

Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A-V-2, D-79.39, F-43.51.

Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A-V-2, D-79-30, F-47-6.

Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A-V-2, D-79-30, F-47-7.

Cumhurbaşkanlığı İsmet İnönü Arşivi, Yer: 2/8-22, Fihrist no: 3937-1.

Cumhuriyet Ansiklopedisi, (1923-2000) C 1, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2002.

Cumhuriyet Ansiklopedisi, C 4, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2005.

Cumhuriyet Senatosu, B.36, O.1, 9 Ocak 1973.

Cumhuriyet, 12 Ekim 1960.

Cumhuriyet, 23 Ağustos 1993.

Cumhuriyet, 24 Temmuz 1971.

Cumhuriyet, 8 Temmuz 1971.

Cumhuriyet, 9 Haziran 1940.

Cumhuriyet, 9 Haziran 1985.

DİNAMO, Hasan İzzettin, **Kutsal Barış**, 4. Kitap, Tekin Yayınevi, İstanbul 2010.

GÖRAL, Özgür Sevgi, “Afet İnan”, C II, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce**, İstanbul 2002.

İNAN, Afet, “Orta Kurun Tarihine Umumi Bir Bakış”, **Birinci Türk Tarih Kongresi Konferanslar Müzakere Zabıtları**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, s. 405-445.(<http://www.ttk.gov.tr/yayinlarimiz/i-turk-tarih-kongresi-02-11-temmuz-1932-ankara/>, Son Erişim Tarihi: 28.09.2017.

İNAN, Afet, **Atatürk’ten Mektuplar**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1989.

İNAN, Afet, **Türk Halkının Antropolojik Karakterleri ve Türkiye Tarihi (Türk Irkının Vatanı Anadolu; 64,000 kişi üzerinde anket)**, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1977.

İNAN, Afet, “Bir Tarih Göçtü”, **Bellekten**, C XXXVIII, S 149, Ocak 1974.

İNAN, Arı, **Afet İnan**, Remzi Kitabevi, İstanbul 2005.

KINROSS, Lord, **Atatürk, Bir Milletın Yeniden Doğuşu**, Altın Kitapları, İstanbul 2007.

MEYDAN, Sinan, **Akl-ı Kemal**, C 4, İnkılap Yayınevi, İstanbul 2013.

Milliyet, 13 Kasım 1985.

Milliyet, 9 Haziran 1985.

ÖZKAYA DUMAN, Olcay ve PAYASLI, Volkan, "Cumhuriyet Döneminde Modernleşmenin Kadın Simgesi: Afet İnan (1925-1938)", **Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi**, C 17, S 33, Yıl 2018. Sf.65-122.

ÖZLÜ, Hüsnü, "Afet İnan'ın Cenevre Günleri ve Tarih Çalışmaları," **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, X/22, Bahar 2011.

ÖZLÜ, Hüsnü, "Cumhuriyet Dönemi Bir Bilim Kadını Afet İnan, Tarih ve Medeniyet Çalışmaları", **Halide Edip Adıvar'ın Ölümünün 50.Yıldönümü Anısına Uluslararası Medeniyet ve Kadın Kongresi Bildiriler Kitabı**, Cilt I, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2016.

PAYASLI, Volkan ve ÖZKAYA DUMAN, Olcay, **Afet İnan (Tarihe Tanık ve Adanmış Bir Ömür)**, Gece Kitaplığı Yayınları, Ankara 2018.

SORGUN, Taylan, **İmparatorluktan Cumhuriyete (Fahrettin Paşa Anlatıyor)**, Kamer Yayınları, İstanbul 1998.

SOYAK, Hasan Rıza, **Atatürk'ten Hatıralar**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2016.

Taha Toros Arşivi, TT 516988.

TOPRAK, Zafer, **Darwin'den Dersim'e Cumhuriyet ve Antropoloji**, Doğan Kitap, İstanbul 2012.

TURAN, Şerafettin, **İsmet İnönü**, Bilgi Yayınevi, İstanbul 2003.

TURGUT, Hulusi (derleyen), **Atatürk'ün Sırdaşı Kılıç Ali'nin Anıları**, İş Bankası Yayınları, İstanbul 2015.

VELİDEDEOĞLU, Hıfzı Veldet, "Ellişer Yıl Ara ile Türk Dili", **Cumhuriyet**, 11 Temmuz 1982.

03/12/2022 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ayse-afet-inan-1908-1985/?pdf=3768> adresinden erişilmiştir